

**ULUG‘ SARKARDA, BUYUK DAVLAT ARBOBI VA
NOYOB SIYMO – SOHIBQIRON AMIR TEMUR**

Mansurov Xondamir Obidovich

Toshkent davlat Yuridik universiteti huzuridagi

M.S.Vosiqova nomidagi akademik lisey 1.12-guruh o‘quvchisi

I. KIRISH: TARIX VA ZAMON VISOLI

Amir Temur (1336–1405) jahon tarixida nafaqat yengilmas sarkarda, balki o‘zining zamonasi uchun ilg‘or g‘oyalarga asoslangan markazlashgan davlat tizimini yaratib, keng qamrovli ichki va tashqi siyosat olib borgan ulug‘ arbob sifatida alohida o‘rin tutadi. U asos solgan saltanat hududi Hindistondan Sharqiy Yevropagacha bo‘lgan 27 mamlakatni kamrab olib, nafaqat harbiy markaziylashgan boshqaruv, balki iqtisodiy, diplomatik va madaniy sohalarda ham o‘zining mustahkam tartiblari bilan dunyo tarixida yorqin iz qoldirgan.

II. ASOSIY QISM

1. Davlat boshqaruvi tizimi va “Temur tuzuklari”

Amir Temur saltanatni boshqarishning mustahkam me'yorlarini ishlab chiqdi. Ushbu qoidalar jamlanmasi – “Temur tuzuklari” nashr etildi. Unda davlat tayangani 4 ustuvor tamoyilga asoslanganligi belgilangan: kengash (maslahat), o‘ylangan reja (tadbir), ahil qaror (azm) va qat’iy harakat (jasorat).

Ushbu asarda:

- davlat va jamiyatda qonun ustuvorligi,
- adolat va intizom,
- rahbar va xodimning mas'uliyati,
- savdo-iqtisodiy aloqalarni rivojlantirish,
- harbiy taktikalar kabi masalalar to‘liq yoritilgan.

Qonun-qoidalarining izchil bajarilishi markazlashgan boshqaruvning samarali ishlashiga xizmat qildi.

2. Iqtisodiy soha: savdo, hunarmandchilik va qurilish

Amir Temur iqtisodiyotni rivojlantirishga ham katta e'tibor qaratdi. U Buyuk Ipak yo'lining faollashishiga har tomonlama ko'maklashdi. Samarqand nafaqat poytaxt, balki yirik savdo va hunarmandchilik markaziga aylandi.

- Samarqand va boshqa shaharlarda savdo rastalari, ustaxonalar, yirik bozorlar tashkil etildi.
- Turli hududlardan mahalliy va xorijiy hunarmandlar, me'morlar, olimlar va rassomlar keltirilib, ularning faoliyati uchun barcha sharoitlar yaratildi.
- Sug'orish tizimi yaxshilandi, yo'llar va ko'priklar qurildi, bu esa qishloq xo'jaligi va savdo-sotiqning ravnaqiga olib keldi.

Natijada mamlakatda iqtisodiy faollik yuksalib, yagona bozor hududi shakllandi.

3. Tashqi siyosat va diplomatiya: Sharq va G'arb o'rtasida muloqot

Amir Temur harbiy kuch bilan bir qatorda diplomatiyani ham muhim vosita deb bildi. U turli davlatlarga elchilar yuborib, savdo-iqtisodiy aloqalar yo'lga qo'yildi.

- Xitoy va Hindiston bilan ham savdo, ham diplomatik aloqalar o'rnatildi.
- Yevropa bilan hamkorlik: Ispaniya, Fransiya va Angliyaga elchilar yuborilib, savdo va do'stlik aloqalari o'rnatildi. Ispan elchisi Rui Gonsales de Klavixo Samarqandda bo'lib, mamlakatdagi yuksak tartib-intizom va rivojlangan infratuzilmani tasvirlab qoldirgan.
- Diplomatik uslublar: Amir Temur jo'natgan maktublar hatto eng qat'iy talablarni o'z ichiga olganda ham sharqona odob-axloq, hurmat va shaffoflikka asoslangan.

Ushbu diplomatik faoliyat Sharq va G'arb o'rtasidagi muloqotni rivojlantirib, mamlakat obro'sini oshirdi.

4. Ilm-fan, madaniyat va arxitektura ("Temuriylar Renessansi")

Amir Temur zamonida ilm-fan, madaniyat va san'at butkul yangi bosqichga ko'tarildi.

- Fan va ta'lim: Amir Temur va uning vorislari saroylarida ulkan kutubxonalar, madrasalar tashkil etildi. Mirzo Ulug'bek Samarqandda (1420-yillar) zamonasining eng ilg'or observatoriyasini qurib, 1000dan ortiq yulduzning joylashuv jadvalini tuzdi.

- Madaniyat va san'at: Me'morchilik, naqqoshlik, miniatyura, musiqa va she'riyat rivojlandi. Samarqand, Shahrisabz va boshqa shaharlarda go'zal masjidlar, madrasalar, maqbaralar qad rostladi.

- Homiylik siyosati: Amir Temur olimlar, mutafakkirlar, rassomlar va san'at ahllariga alohida g'amxo'rlik ko'rsatdi. U har bir muhim ishni amalga oshirishdan oldin olimlar va donishmandlar ishtirokida kengashlar o'tkazdi.

Shu sababli temuriylar davri keyingi tadqiqotlarda «Ikkinchi Sharq Uyg'onish davri» (yoki «Temuriylar Renessansi») deb nomlandi.

III. XULOSA: AMIR TEMUR MEROSINING ABADIY AHAMIYATI

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash mumkinki, Amir Temur nafaqat kuchli saltanat asoschisi, balki mukammal boshqaruv tizimi, diplomatik munosabatlar va ilmiy-madaniy yutuqlar bilan jahon tamadduni rivojida alohida bosqichni shakllantirgan shaxsdir. Bugun ham “Kuch – adolatdadir” degan g'oya hamda “Temur tuzuklari”da aks etgan boshqaruv va ijtimoiy adolat tamoyillari o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Uning ilm-fan, madaniyat va san'at homiysi sifatidagi faoliyati zamonaviy O'zbekistonda amalga oshirilayotgan “Uchinchi Renessans” g'oyalari va islohotlari bilan hamnafasdir. Ushbu xususiyatlar Amir Temur merosini butun insoniyat uchun ahamiyatli madaniy-tarixiy merosga aylantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Amir Temur – faxrimiz, g'ururimiz // O'zbekiston Milliy axborot agentligi (UzA). – 2023.
2. Amir Temur – bunyodkor va ilm-fan homiysi // O'zbekiston Milliy axborot agentligi (UzA). – 2024.
3. Abadiyatga daxldor buyuk shaxslar // Islom Karimov ilmiy-ma'rifiy majmuasi.
4. “Diplomatic Society”: Amir Temur merosi tashqi siyosat va jahon diplomatiyasida muhim ahamiyatga ega // “Dunyo” axborot agentligi. – 2026.
5. Amir Temur's legacy re-examined as scholars highlight a 'Second Renaissance' // Euronews. – 2026.
6. The Legacy of Amir Temur at the Center of Islamic Civilization: The Intellectual Foundation of the Third Renaissance // O'zbekiston Milliy YUNESKO komissiyasi. – 2026.
7. 9-aprel Buyuk Sohibqiron Amir Temur tavallud topgan kun! // “Ijtimoiy fikr” jurnali. – 2026.
8. Scholars Gather to Reassess Timurid Impact on World Civilization // Fergana News. – 2026